

Vanhuus vieraalla maalla Perhe- ja yhteisösuhteiden vaikutus kanadansuomalaisen eläkeläisen elämänkulkuun



Kanada on voimakkaan siirtolaisuuteen-
sa vuoksi sellaisessa tilanteessa, että
sen on myös vanhuspolitiikkaa suunnitelta-
essa kohdattava satojen eri kansalaisuusi-
en tarpeet. Vuoden 1986 väestölaskennan
mukaan noin 30 % Kanadan yli 65-vuotia-
aasta väestöstä oli syntynyt maan ulkopuo-
lella (Census Canada 1986). Myös Kana-
dan suomalaisväestö on voimakkaasti
ikäntynyt johtuen siitä, ettei pysyvää siir-
tolaisuutta Suomesta Kanadaan ole enää
viime vuosikymmeninä juurikaan ollut.

Tehdyt tutkimukset (Harel et al. 1987,
Guttman 1985, Cantor 1979) osoittavat,
että etniseen ryhmään kuuluva vanhus
käyttää suhteellisen vähän valtiollisia ter-
veys- ja sosiaalipalveluita. Hän kääntyy on-
gelmatilanteessa ensin perheensä (tavalli-
simmin lasten) puoleen. Jos lapsia ei ole,
vanhus hakee apua etnisen ryhmänsä sisäl-
lä toimivista organisaatioista (esimerkiksi
kirkot). Syynä tähän on tietämättömyys
saatavilla olevista palveluista tai haluttomuus
hakea muita kuin oman ryhmän si-
sältä saatavia palveluita. Kielitaidon puu-
te asettaa luonnollisesti rajoituksia avun
hakemiseen ja saamiseen. Jos etniseen
ryhmään kuuluva vanhus ei sosiaalisia ver-

kostojaan hyväksi käyttäen löydä apua, hän
jää syrjään sekä informaalisista että formaal-
ista sosiaalisesta tuesta.

Tarkoituksenmukainen vanhuksille
suunnattujen sosiaalipalveluiden suunnit-
telu Kanadan kaltaisessa monikulttuuri-
sessa maassa vaatii ensinnäkin tietoa siitä,
mikä ikääntymisessä on samanlaista kai-
kille ja toiseksi tietoa siitä, mitkä rodulliset
ja etniset erot yksilöiden välillä vaati-
vat erillisjärjestelyitä. Vain tutkimalla et-
nisyyden vaikutusta vanhusten elämään,
voidaan heille suunnattuja terveys- ja so-
siaalipalveluita kohdistaa oikein (Harel et
al. 1987, 189).

Artikkelin pohjana olevan tutkimuksen
tavoitteena oli tuoda esiin kanadansuoma-
laisen siirtolaisen subjektiivinen kokemus
vanhenemista ja eläkeläisenä olemisesta.
Tällöin hylättiin tutkimusmetodiikka, jos-
sa olisi yksilötasolla mittaamalla haettu
esimerkiksi eläkkeelläolon kokemisen ja
siirtolaisuuden välisiä yhteyksiä kysymällä
niitä valmiiden vastausvaihtoehtojen mu-
kaan tai avoimilla kysymyksillä.

Sen sijaan tutkimuksen metodologisek-
si pohjaksi valittiin elämäntutkimus
teemahaastattelujen avulla. Haastatteluti-
lanteessa siirtolaiset saivat vapaasti kertoa
elämänvaiheisiinsa vaikuttaneista tapah-
tumista: millaisia reittejä elämä on eden-
nyt, millaisia uudelleen orientoitumisia on

*Marja Katisko, YTK, on valmistunut Lapin
yliopiston yhteiskuntatieteellisestä osastosta
(sosiaalityön koulutusohjelma).*

koettu ja millaisiin tapahtumaketjuihin ne liittyvät. Tavoitteena on ollut löytää yksilötason merkityssuhteiden ja toiminnan kannalta tärkeitä ilmiöitä. Millä tavalla siirtolaisen toiminta ja merkityssuhteet ovat historiallisesti ja kulttuurisesti muodostuneita?

Tutkimuksessa on haastateltu 27 kanadansuomalaista eläkeläistä, jotka asuvat Torontossa. Haastateltavien valintakriteerinä oli, että haastateltava on asunut Suomessa ja muuttanut 1950-luvulla Kanadaan. Tutkimuskohteeksi haluttiin nimen omaan 1950-luvulla Suomesta Kanadaan kohdistunut siirtolaisuus, koska sitä ei ole aikaisemmin tässä laajuudessa tutkittu.

Vaikka tutkimusta hallitseekin sosiaalisten verkkojen tarkastelu, ei huomiota kuitenkaan ole kiinnitetty sosiaalisten kontaktien sisältöön, intensiivisyyteen, useuteen, vastavuoroisuuteen jne. määrällisessä mielessä. Elämäntutkimuksen kautta sosiaalisista verkostoista nousevat esiin ne vuorovaikutussuhteet, jotka ovat tutkittavien kannalta merkityksellisiä. Keskeisenä tarkastelunäkökulmana on sosiaalisten suhteiden tuottama sosiaalinen apu ja tuki verkostoissa oleville. Elämäntutkimuksen avulla on mahdollista nähdä ne yksilölle tärkeät elämäntapahtumat Suomessa ja Kanadassa, jotka ovat muovanneet sosiaalisia suhteita ja jotka ovat osaltaan vaikuttamassa yksilön vanhuuteen Kanadassa.

Suomalaisyhteisön ja sosiaalisten suhteiden merkitys siirtolaisille

Varsinkin elämäntutkimuksen muutosvaiheissa, kuten siirtolaisuuden alkuaikoina ja eläkkeelle jäämisen yhteydessä, informaaliset, henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen perustuvat ns. primääriset verkot ovat keskeisessä asemassa siirtolaisen elämässä. Interpersonallinen vuorovaikutus voi pehmentää uusien elämäntilanteiden koh-

taamista informaation ja konkreettisen avun avulla (Pohjola 1989, 131).

Kanadansuomalaisille siirtolaisille tärkeä sosiaalinen tuki on usein organisoitu etnisyyteen perustuen. Tämä tarkoittaa sitä, että suomalaisyhteisö on organisoinut oman yhteisönsä sisällä monenlaisia virallisia ja epävirallisia auttamisen muotoja, kuten esimerkiksi kirkon vapaaehtoistyö, Suomi-koti, suomalainen sosiaalineuvonta jne. Näitä auttamisen kanavia voisi luonnehtia linkeiksi informaation ja formaalisen tuen välillä.

Kanadansuomalaisten siirtolaisten elämä ankkuroitui aluksi voimakkaasti aikaisemmin Kanadaan tulleiden suomalaisten varaan, jotka toimivat tukiresursseina alkuvaiheen asunnon ja työpaikan haussa. Myöhemmin alkuperäiset sosiaaliset suhteet autoivat kielivaikeuksissa virastoissa ja lääkärillä asioidessa. Monet haastatellut kertoivat asuneensa Kanadaan tultuaan ensin sukulaisten ja tuttavien luona tai suomalaisten ylläpitämässä majataloissa (*boarding-house*, 'roominki-house'). Työpaikan etsiminen aloitettiin heti ja yleensä se saatiinkin heti, tavallisesti muiden suomalaisten välityksellä. Vain harvat kertoivat käyneensä esimerkiksi työvoimatoimistossa.

Suhdeverkko suomalaisyhteisöön väheni, kun löydettiin vakituinen työ ja asunto. Tärkeää ei ollut työn sisältö, vaan työstä saatava taloudellinen hyöty. Muunmaalaisiin työtovereihin ei kielivaikeuksien vuoksi useinkaan solmittu ystävyys- eikä perhetuttavuutta. Siirtolaisten tärkeimmiksi sosiaalisiksi suhteiksi jäivät oman perheen jäsenet. Kanadansuomalaisen siirtolaisperheen lapset olivat erityisen huomion kohteena: heidän menestymiseensä ja koulutukseensa panostettiin paljon. Lapset olivat merkittävässä asemassa senkin vuoksi, että lasten kanadalaiset ja muunmaalaiset ystävät olivat perheen harvoja kontakteja valtakulttuuriin. Lisäksi lapset ja lastenlapset merkitsivät monille

siirtolaisille koko suvun korviketta, Suomeen jäänyt laajempi suku oli vuosien myötä vieraantunutta ja hävinnytkin.

Sosiaaliset verkot siirtolaisten elämän kapeuttajina?

Siirtolaisten sosiaalisten suhteiden vaikutus on yleensä nähty positiivisena: näiden tukiresurssien varassa siirtolaiset sopeutuivat uuteen maahan. Yleensä siirtolaiset itse näkevät tämän vaikutuksen myönteisenä, jolloin elämäntyytyväisyys liittyy sosiaalisten suhteiden mielekkyyteen.

Verkkojen homogenisoiva merkitys on problemaattisempi vaikutussuhde. Samalla kun henkilökohtaiset verkot tarjoavat mekanismin, joka antaa siirtolaiselle turvallisuuden tunteen uudessa maassa ja vieraassa isäntäyhteiskunnassa, niin samanaikaisesti ne pitävät heitä myös irrallaan siitä. Muodostuu segregoitunut siirtolaisyhteisö, jossa uuteen kulttuuriympäristöön integroituminen tulee vaikeaksi, ellei mahdottomaksi. Sen sijaan syntyy väliinpuotoava siirtolaiskulttuuri identiteettiongelmineen (Pohjola 1989, 149).

Kun suomalaiset siirtolaiset tulivat Kanadaan 1950-luvulla, heillä oli vastassa valmis elinkeinorakenne, mihin sijoittua. Sen olivat luoneet aikaisemmin tulleet suomalaissiirtolaiset. Pohjolan mukaan muuttajien verkot muodostuvat tyypillisesti horisontaalisista suhteista, joihin liittyy sukulaisia ja ystäviä samasta kansallisesta naapurustosta ja työmarkkinatasosta. Kyseessä on samaan sosiaalisen rakenteen segmenttiin sitoutunut joukko. Tällöin interpersoonalliset suhteet auttaessaan esimerkiksi muuttajien työllistymisessä samalla sosiaalistavat heidät samantasoisiin työtehtäviin kuin siirtolaiset aikaisemminkin ovat sijoittuneet (Caces 1985, 179–186).

Mainitunlaisesta sosiaalisten suhteiden luomasta yhdenmukaisuudesta siirto-

laisyhteisön järjestäytymisessä syntyy myös uudenlainen näkökulma siihen, miksi kanadansuomalaisten ansiotaso on alhainen. Tähän asti sitä on selitetty suomalaisyhteisön maantieteellisellä jakautumisella, erinäisillä kulttuuritekiäjillä sekä tilastojen ulkopuolelle jäävillä tulolähteillä. Viimeksi mainitut koskevat lähinnä naisten suorittamaa siivoustyötä (Lindström 1990). Todellinen syy voi kuitenkin olla suomalaisyhteisön sisäisessä järjestäytymisessä, siinä, että suomalaiset menivät siirtolaisiksi tullessaan samoihin ammatteihin kuin aikaisemmin tulleetkin. Nämä ammatit olivat yleensä alemmin palkattuja suoritustason töitä, kuten kirvesmies, metallimies, siivooja. Mielenkiintoista on myös se, että aliarvostettuihin töihin meneminen muodostui sosiaalisesti hyväksytyksi, koska muutkin suomalaissiirtolaiset toimivat niissä. Suomessa asuessaan niin moni suomalaisnainen ei ehkä olisi päätenyt siivoustyöhön kuin nyt Kanadassa asuessaan. Ammattia ei tarvinnut hävetä, kun kaikki muutkin tekivät samaa työtä (Lindström 1991, 145).

Yhteisö ja perhe siirtolaiseläkeläisen tukena

Haastatelluille siirtolaisille eläkkeelle jääminen ja vanheneminen merkitsivät usein palaamista suomalaisyhteisöön. Tämä voi tapahtua harrastuksiin osallistumisena tai erilaisten sosiaalipalveluiden hakemiseen liittyvissä ongelmissa. Toki siirtolaisuuden aktiiviaikanakin oltiin mukana suomalaisyhteisössä, mutta osallistuminen saattoi jäädä esimerkiksi kirkon jäsenmaksun maksamiseen. Joillekin eläkeläisille suomalaisyhteisön järjestämiin harrastuksiin ja yhdistyksiin liittyminen merkitsi juurilleen palaamista.

Suurin osa haastatelluista osallistui mieluummin suomalaisten järjestöjen ja yhdistysten järjestämiin harrastus- ym.

toimintaan kuin vastaaviin kanadalaisiin. Kanadalaisesta vanhuksille järjestetystä toiminnasta ei oltu kiinnostuttu. Ne tuntuivat vieraammilta kuin suomalaisten järjestämät tilaisuudet, ja luonnollisesti kielitaidon puute asetti rajoitukset osallistumiselle.

Perheellisten siirtolaisten elämänselämä on ollut perhekeskeistä, ja lasten asema sosiaalisen tuen antajana korostuu siirtolaisten tultua eläkeikänsä. Monesti lapsiin kohdistettiin ne odotukset, joita siirtolaisilla itsellään oli tullessaan Kanadaan, mutta joita eivät ehkä olleet pystyneet saavuttamaan. Useissa haastattelussa korostuu luottamus siihen, että kun lapsille on annettu paljon taloudellista ja emotionaalista tukea, niin lasten vuoro on puolestaan pitää huolta vanhemmistaan vanhuudessa,

jos he tukea tarvitsevat. Haastateltavien lapset eivät ole pettäneet vanhempiensa luottamusta, ja suhteet ovat pääsääntöisesti hyvät. Lapset tulevat apuun silloin, kun esimerkiksi kielitaito tuo ongelmia vanhemmille.

Vaikka haastatelluille siirtolaisille perhe onkin tärkeä sosiaalisen tuen muoto, liittyvät heidän perhe-elämäänsä samat vaikeudet kuin minkä tahansa etnisen perheen. Vaikeudet koskevat eroja assimilaation asteessa perheen jäsenten kesken (Disman 1988, 33). Siirtolaisvanhusten lasten ja lastenlasten assimiloituminen pääkulttuuriin vaikuttaa siirtolaisvanhusten identiteettiin ja turvallisuudentunteeseen (Cain 1981, 76). Sukupolvien välinen kuilu etnisessä perheessä on siis yhteydessä kulttuuriseen kuiluun.



Pertti Virtaranta/Siirtolaisuusinstituutin valokuvakokoelmat 0024/Kanada.

Sosiaalipalveluiden käyttö

Suomalaisyhteisön sisään voi sanoa rakentuneen oman, monessa mielessä valtiosta riippumattoman sosiaalipalvelujärjestelmän. Sosiaalipoliittisessa keskustelussa on korostettu myönteisessä mielessä epävirallisten sosiaalisten verkostojen mahdollisuutta ratkaista sosiaalisia ongelmia ammattiauttajien rinnalla. Kiinnostus itseohjautuviin prosesseihin on johtanut siihen, että verkostot on usein nähty ongelmia ratkaisevina sosiaalisina resursseina, ja niiden puute, verkostoköyhyys, ongelmallisena. Toisaalta on varoitettu asettamasta liikaa odotuksia epävirallisen avun mahdollisuuksiin, koska sosiaalisten verkostojen voimavarat ja rasituskestävyys vaihtelevat suuresti (Sipilä 1979, 165–169). Siirtolaisuustilanteessa verkostoköyhyys ei ole ainoa ongelma. Verkostojen voimavaroista ja selviytymisstrategioista riippuu se, missä määrin ne kestävät niihin siirtolaisuustilanteessa kohdistuvat erityispaineet ja missä määrin ne muodostuvat ongelmia ratkaiseviksi, säilyttäviksi ja lisääviksi tekijöiksi (Jaakkola 1984, 15).

Suomalaisyhteisön ikärakenteen vanhemmin aiheuttaa Toronton suomalaisyhteisölle nyt ja tulevaisuudessa paineita sosiaalisen tuen takaamisessa jäsenilleen. 1950-luvulla tulleen viimeisen muuttoaallon edustajat ovat vielä suhteellisen nuoria eläkeläisiä, mutta 5–10 vuoden jälkeen tilanne on toinen. Silloin vaaditaan yhä enemmän pitkäaikaishoitopaikkoja vanhuksille, jotka eivät tule kotonaan enää toimeen. Esimerkiksi Toronton Suomi-kodin kapasiteetti ei pysty tarjoamaan kuin murto-osalle suomalaisista sairassastotyyppisen vanhainkotipaikan. Vaihtoehtona on kanadalainen vanhainkoti, mutta tässä tutkimuksessa haastatellut suomalaiseläkeläiset ilmoittivat melkein yksimielisesti, etteivät mielellään niihin lähde.

MacLean ja Bonar osoittavat tutkimuksessaan (1983), että etnisen ryhmän vanhus, joka asuu isäntäyhteiskunnan ylläpitämässä vanhainkodissa, kärsii erintyyppisistä sopeutumisvaikeuksista. Tutkijat osoittavat vanhuksien olevan usein erossa perheestään, kulttuuristaan ja yhteisöstään.

Haastatteluaineistoon kuuluneet kanadalaisissa vanhainkodeissa asuneet suomalaisvanhukset eivät tunteneet viihtyvänsä niissä. Luonnollisesti tähän vaikuttaa yleensäkin negatiivinen suhtautuminen vanhainkotiin joutumiseen sekä myös fyysinen vajaakuntoisuus ja sairaudet, jotka osaltaan alentavat elämäntyytyväisyyttä.

Suomalaisvanhukset kertoivat pääasiassa kielitaidon puutteen tuovan vaikeuksia jokapäiväisessä elämässä vanhainkodissa. Vaikeuksia syntyy sekä henkilökunnan että muita kansallisuuksia olevien huonetovereiden kanssa. Vanhainkodin järjestämiin toimintoihin ei ollut mielekästä mennä, koska ei osannut kieltä. Suomenkielisen ryhmän ollessa pieni ei suomenkielistä toimintaa ollut. Myös etnisten ryhmien väliset kulttuuriset erot toivat joskus hankaluuksia.

Harelin, MacKinneyn ja Williamsin (1987, 201) mukaan olisi pyrittävä yhdistämään informaalisen ja formaalisen tuen muodot niin paljon kuin mahdollista. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi niin, että etnisen ryhmän edustajia työskentelisi yhdessä valtiollisten sosiaalihuollon suunnittelijoiden kanssa. Näin tieto valtiollisesta sosiaalihuollon suunnittelusta siirtyisi etnisille ryhmille ja etnisten ryhmien olosuhteista saataisiin tietoa suunnittelijoille.

Johtopäätöksiä

Kanadansuomalaisten elämäntyyli näytti kytkeytyvän läheisesti kotiin, suomalaisyhteisöön ja työhön. Näiden kolmen elämäntyylin merkitys siirtolaiselle vaihteli siirtolaisuuden eri aikoina. Suomalaisyhteisö

oli usealle siirtolaiselle tärkeä sosiaalisen tuen ja avun lähde siirtolaisuuden alkuaikoina. Useat siirtolaiset saivat ensimmäiset työpaikat ja asunnot yhteisön välityksellä tai avustuksella. Siirtolaisten päästessä omilleen, työstä ja perheestä muodostuivat keskeisimmät elämänalueet. Suhde työhön oli lähinnä instrumentaalinen, jolloin perhe ja koti muodostivat elämän sisällön. Eläkevuosina, lasten muutettua pois kotoa ja vapaa-ajan lisääntyessä, siirtolaisvanhus hakeutui usein suomalaisyhteisöön harrastusten pariin tai esimerkiksi sosiaalipalveluita tarvitessaan.

Perhe on korvannut kanadansuomalaisen siirtolaisen työhön ja muuhun sosiaaliseen elämään liittyvien sosiaalisten verkkojen puuttumista tai vajavaisuutta. Perhe on ollut tavallaan myös koko suvun korvike, koska usein muuta sukua Suomessa ei tavattu vuosikymmeniin. Perheestä ja suomalaisesta yhteisöstä muodostui näin eräänlainen suojapaikka, kun ympärillä oleva yhteiskunta ja kulttuuri jäivät vieraiksi. Sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen oli vaikeaa lähinnä siksi, etteivät monet siirtolaiset koskaan oppineet kunnolla englannin kieltä. Epäviralliset elämänalueet, joissa pärjäsi suomenkielellä, korostuivat ja perhe sekä etninen ryhmä joutuivat hoitamaan tehtäviä, joita kantaväestön keskuudessa hoitavat julkiset laitokset ja ammattiauttajat.

Tutkimuksen perusteella ei voida väittää, ettei epävirallisten sosiaalisten verkostojen antama sosiaalinen tuki ja apu olisi myönteistä. Mutta samalla on huomattava, että siirtolainen on koko elämänsä aikana ollut enemmän tai vähemmän riippuvainen etnisen ryhmän sisäisistä sosiaalisista verkostoista ja oman perheen antamasta tuesta. Vanhuudessa tämä riippuvuusuhde näyttää korostuvan. Syynä on usein kielitaidon puute, mutta myös tietämättömyys saatavilla olevista palveluista.

Yhteisön ja perheen antamaa sosiaalista tukea pohtiessa tulee väistämättä mieleen kysymys, kuinka moni siirtolaisvanhus jää tavalla tai toisella yhteisönsä ja/tai perheensä ulkopuolelle. Ovatko he tuolloin sekä informaalisena, jolla tarkoitan tässä myös yhteisön tukea, että formaalisen sosiaalisen tuen ja avun ulkopuolella?

Toronton suomalaisyhteisön väestörakenteen voimakkaasti ikääntyessä seuraavien 10 vuoden kuluessa, paineet yhteisön organisoimien sosiaalipalveluiden tehokkuudelle ja määrälle kasvavat. Tutkimuksessa haastatellut suomalaiseläkeläiset totesivat melkein yksimielisesti haluavansa tulevaisuudessakin käyttää oman etnisen ryhmänsä sisällä olevia palveluja. Kyseen tulevat lähinnä suomenkieliset lääkäri- ja sosiaalipalvelut, sekä Toronton Suomi-kodin kaltainen vanhuksille tarkoitettu pitkäaikaishoitopaikka.

Mitään yksiselitteistä ratkaisua sille, miten Kanadan kaltaisten monikulttuuristen valtioiden tulisi vanhuspolitiikkaansa hoitaa, ei varmasti ole. Mielestäni Kanadassa on tässä suhteessa kuitenkin tehty askel oikeaan suuntaan. Vanhustyön tutkijat Kanadassa ovat yksimielisesti todenneet, että tietoa eri etnisten ryhmien kulttuureista ja etnisistä eroista on moninkertaisesti lisättävä. Ikääntyminen on toisaalta samanlaista kaikille, mutta etniset ja rodulliset erot vaativat erillisjärjestelyitä.

Tämän artikkelin pohjana olevassa tutkimuksessa on omalta osaltaan haluttu lisätä tietoa suomalaisen etnisen ryhmän ainutlaatuisuudesta. Varmasti yhteisö- ja perhesuhteet ovat korostetussa asemassa minä tahansa siirtolaisyhteisön keskuudessa, mutta niiden syntyminen ja kehittyminen on kussakin ryhmässä erilaista. Näin ollen niiden vaikutus vanhevan siirtolaisen elämään vaihtelee ryhmän kulttuurisen ja historiallisen alkuperän mukaan.

Vanhusnäkökulman tuominen siirtolaisuustutkimukseen on tärkeää nykyisessä

maailmantilanteessa, jossa siirtolaisuudesta on muodostunut pysyvä ilmiö. Suomessa asuvan ja tänne vuosittain tulevan pakolaisväestön lukumäärä on vielä pieni. Kuitenkin Euroopan yhdentyminen saattaa aiheuttaa sen, että Suomi vastaanottaa tulevaisuudessa suuret määrät eri kulttuureja edustavia ihmisiä, jolloin Suomesta tulee Kanadan kaltainen monikulttuurinen maa. Nämä siirtolaisiksi Suomeen jäävät ihmiset viettävät luultavasti myös eläke-

vuotensa Suomessa. Tällöin myös Suomen on tarkistettava vanhuspolitiikkansa perusteita.

Artikkeli perustuu Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisessä osastossa tehtyyn pro gradu -tutkimukseen. Siinä on tutkittu vanhenemista suomalaisessa etnisessä ryhmässä Torontossa tapaustutkimuksen avulla. Lähtökohtana on ilmiö vanhuus vieraalla maalla.

Kirjallisuus

- Caces, Maria Fe:** Personal Network and the Material Adaptation of Recent Immigrants: a Study of Filipinos in Hawaii. UMI: Dissertation Information Service. Michigan 1985.
- Cain, Leonard:** Population Aging and Family Life. Teoksessa: Guttman David (toim.): Canada's Changing Age Structure: Implications for the Future. Burnary, B.C. 1981, 67–88.
- Cantor, Marjorie:** The Informal Support System of New York's Inner City Elderly: Is Ethnicity a Factor? Teoksessa: Gelfand Donald & Kutzik Alfred (toim.): Ethnicity and Aging. Theory, Research and Policy. New York 1979, 153–174.
- Census Canada 1986.** Profile of Ethnic Groups Dimensions. Statistics of Canada. Ottawa 1986.
- Disman, Milada:** Ethnicity and Aging. Programme in Gerontology University of Toronto. Research Papers Series. Research Paper No 9. Department of Behavioural Science, University of Toronto. Toronto 1988.
- Guttman, David:** The Social Networks of Ethnic Minorities. Teoksessa: Sauer, William & Coward, Raymond (toim.): Social Support Networks and the Care of Elderly. New York 1985, 199–218.
- Harel, Zev; MacKinney, Ed; Williams, Michael:** Aging, Ethnicity and Services: Empirical and Theoretical Perspectives. Teoksessa: Gelfand, Donald & Barresi, Charles (toim.): Ethnic Dimensions of Aging. New York 1987, 196–210.
- Jaakkola, Magdaleena:** Siirtolaiselämää. Tutkimus ruotsinsuomalaisista siirtolaisyhteisönä. Vammala 1984.
- Lindström, Varpu:** Kanadansuomalaiset muita heikommilla työelämässä. Helsingin Sanomat 18.2.1990.
- Lindström, Varpu:** Uhmattaret. Suomalaisten siirtolaisnaisten vaiheita Kanadassa 1890–1930. Helsinki 1991.
- MacLean, Michael; Bonar, Rita:** The Ethnic Elderly in a Dominant Culture Long-Term Care Facility. Canadian Ethnic Studies XV, (1983):3, 51–59.
- Pohjola, Anneli:** Maata, jossa kasvoin, kannan mukana mun... Tutkimus paluumuuttajien muutto-taustasta ja sosiaalisesta ankuroitumisesta. Lapin korkeakoulun yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 6. Lapin korkeakoulu. Rovaniemi 1989.
- Sipilä, Jorma:** Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen. Helsinki 1979.